

Warszawas eksistens var en hjælp for den polske nation til at overleve delingen. Det er også svært at godtage, at oprettelsen af et uafhængigt Polen i 1918 kun var et heldigt tilfælde. En sådan ensidig formulering står i modsætning til de kendsgerninger, forfatteren nævner, om de krige, den polske stat førte fra 1918–21 for at forsvare sin uafhængighed. 11. november 1918 var kun det første skridt i processen.

Davies' generaliseringer om det sociale, politiske og kulturelle liv i mellemkrigstiden er forsigtige. Han understreger den positive rolle, som Kwiatkowskis økonomiske og industrielle politik spillede, og har ret i at hævde, at man kan bebrejde Beck, ikke at han var for mistænksom over for Hitler og Stalin, men at han var for naiv i sin holdning til vestmagternes garantier.

Den polske stats fald i 1939 var resultatet af Hitlers og Stalins samarbejde. Stalin handlede i 1939 i overensstemmelse med hyæneprincippet, ligesom det sovjetiske NKVD's optræden i Østpolen på mange måder viste sig at være mere ødelæggende end Gestapos. Fra sommeren 1941 skiftede Sovjetunionen imidlertid holdning til Polen. Polakkerne i Sovjetunionen blev skånet for den totale udslættelse.

Nazisternes politik over for polakker og jøder, deres forbrydelser og ugeringer fremstilles præcist. Nedkæmpelsen af oprøret i Warszawa betegnede det gamle Polens endeligt. »Golgatha« er en rammende betegnelse for den frygtelige situation i Polen under krigen.

Udslættelsen af jøderne, fordrivelsen af tyskerne, indlemmelsen af den vestlige del af Hviderusland og Ukraine i Sovjetunionen og indstrømningen af polakker østfra – det er de grundlæggende forandringer i Polen som følge af krigen.

Folkerepublikken blev skabt af Sovjet med denne stat selv som forbillede. I folkerepublikkens historie kan man skelne mellem tre perioder: fra 1944 til 1948 en gradvis opbygning af det kommunistiske Folkedemokrati, fra 1948 til 1956 stalinisme, efter 1956 Polens styrelse af »nationale kommunistiske regimer«. Som Davies ser det, er efterkrigstidens Polen præget af en vedvarende strid mellem den vestligt orienterede, katolske polske nation, der har en stærk forkærlighed for frihed og uafhængighed, og det totalitære kommunistiske regime og dets afhængighed af Sovjetunionen. Lav produktivitet, sovjetisk udbytning og enorme udgifter uden forbindelse med produktionen er typisk for Polen. Spændingerne udløstes i eksplosioner i 1956, 1968, 1970 og 1980. Et af resultaterne af 1980 var Solidaritet, en landsomfattende bevægelse. For Davies er Polens fremtid et vanskeligt og åbent spørgsmål.

Skønt Davies' holdning i nogle tilfælde kan diskuteres, særlig hvad angår polsk nationalisme, er bogen som helhed med sit righoldige illustrationsmateriale et værdifuldt bidrag til polsk historie. Den øger læserens forståelse af og respekt for en nation, der i mere end 200 år har kæmpet for sin frihed og uafhængighed. Det er den mest omfattende behandling af emnet på engelsk.

Emanuel Halicz

Egernførde Bys Historie. Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, 1980. 291 sider.

Smuk og veludstyret er denne bog om byen Eckernförde i det sydøstligste hjørne af Sønderjylland, af hertugdømmet Slesvig, og udsendelsen er et led i en serie topografiske skildringer af det sydslesvigske område, der blev indledt i 1933 med bogen »Sydslesvig I. Hedeegnene mellem Angel og Frisland« og fortsat i 1945 med »Sydslesvig II. Angel«. Næste skridt blev »Flensborg Bys Historie I-II«, 1953 og 1955, og derefter i 1969 »Nørre

og Sønder Gøs Herreder«. Sidste bog udkom på initiativ af nu afdøde bibliotekslektor Poul Kürstein, til hvis minde bogen om Eckernförde er tilegnet. De nævnte bøger er skrevet for danske læsere med særlig interesse for Sydslesvig, og det er derfor utvivlsomt velovervejede, når udgiverne har valgt at gengive byens navn i en »ny-dansk« form.

Flere af bidragene er skrevet af fagfolk af højt karat. Det gælder således afsnittet »Stednavne i Egernförde« af professor, dr. phil. Kristian Hald, der tidligere kort har redegjort for byens navn i Politikens »Nudansk ordbog« under opslagsformen »Eckernförde«. Endelsen -förde er ikke en tysk gengivelse af det danske -fjord, men kommer af plattysk -vurt og sigter til vadestedet gennem Windeby nors udløb i Eckernförde bugt. Den nærliggende landsby Borby (på dansk ofte: Borreby), der nu er indlemmet i Eckernförde, fortæller om en oprindelig dansk bosættelse, og der er næppe tvivl om, at dette navn er et minde om »Ykæmæburgh«, »Egernborg«, nævnt i Kong Valdemars Jordebog 1231.

Den sydslesvigske arkæolog Ole Harck, ansat i Kiel og bosat i Eckernförde, giver i sit indledende afsnit gode grunde for, at man skal søge borgens oprindelige plads, hvor stednavnet »Burgwall« antyder, at der har været et voldsted. Vilh. la Cours opfattelse af, at borgen skulde have haft sin plads, hvor Borby kirke nu findes, bliver derved imødegået. Ole Harcks gennemgang af byens udvikling er fortjenstfuld ved at vise, hvorledes den naturlige udvidelse fandt sted mod øst på de strandvolde, som gennem århundreder har dannet sig ud mod bugten.

Også resten af bogen er god og læseværdig. Det gælder Anne J. Christiansens og Jørgen Ahlefeldt-Laurvigs skildringer af byens kirke, dens billedskærere (navnet Gudewerth er jo knyttet til Eckernförde), af Slesvig-bispen Gosche Ahlefeldts stiftelse »Goschhof« og af købmandsfamilien Ottens fajanceproduktion, og det gælder Frants Thygesens retshistoriske afsnit.

Dr. Harald Jørgensens gennemgang af Eckernfördes historie 1241-1914 på ca. 75 sider kaldes med rette en oversigt, og for en almindeligt interesseret læser skulde en sådan vel også være tilstrækkelig. Man kunde dog nok have ønsket sig en kraftigere understregning af den folkelige udvikling, der førte til, at Eckernförde blev en tysk by. Det nævnes kun, at byen siden slutningen af 1200-årene hørte under de holstenske grever, men den tyske dominans ændredes heller ikke under oldenburgerne og deres gottorpske sidelinje. Først efter 1945 kan der tales om en dansksindet bevægelse i byen, idet der i 1867 kun faldt 3% af stemmerne på en dansksindet kandidat. De vanskeligheder, som den ejerdanske bevægelses embedsmænd mødte i årene mellem de slesvigske krige, kunde have været belyst ved en gennemgang af det bevarede brevstof. Noget af det findes tilgængeligt i »Laurids Skaus Brevveksling med politiske Venner i Sønderjylland, I-II« (1970), idet Hans Rudolf Hiort-Lorenzen en tid var byens borgmester. Man kunde også have ønsket sig en udnyttelse af det store materiale til søfartens historie, der for 1700-årenes vedkommende kan hentes i Fredericia strømtoldsregnskaber. Alligevel er det et meget stort stof, som det er lykkedes Harald Jørgensen at holde sammen på.

Af alle afsnittene bliver uden tvivl det sidste læst med størst interesse. Det er Eckernfördes historie siden 1914, der i samarbejde med Frants Thygesen er forfattet af to af byens egne sønner, Peter Petersen, nu i Randers, og Richard Vosgerau i Pinneberg. Sidstnævntes fader af samme navn, en af Hitler-tidens fanger, der omkom umiddelbart før kapitulationen, har med sine optegnelser kunnet bidrage til denne skildring af en bevæget tid. Værdifuld, fordi vi egentlig kun ved meget lidt om, hvad der skete i et tysk lokalsamfund under diktaturet.

»Egernförde Bys Historie« er en god oversigt for interesserede læsere, men en egentlig byhistorie er den ikke. Ligesom udsendelsen af »Flensborg Bys Historie« inspirerede tyske

historikere til at skrive »Flensburg. Geschichte einer Grenzstadt« (1966), kan det antagelig forventes, at den foreliggende bog vil føre til udgivelsen af et lignende værk også for Eckernfördes vedkommende!

H. V. Gregersen

OLDTID OG MIDDELALDER

Vincent Gabrielsen: Remuneration of State Officials in Fourth Century B.C. Athens.
Odense University Classical Studies, vol. 11. Odense University Press, 1981. 165 s.
Dkr. 79,30.

Noget af det der huskes bedst om oldtidens athenske demokrati er nok, at det besatte embeder ved lodtrækning og aflønnede embedsmændene; det var jo netop sådanne træk, der gjorde styret til et demokrati. Om lodtrækning og om aflønning, endda om de enkelte takster, kan man da også læse adskilligt i »Athenernes Statsforfatning« (som forfatteren øjensynlig regner for et udkast, vel nok skrevet af Aristoteles). Imidlertid er kildernes udsagn ikke så entydige endda, hvilket selv et kort blik på den internationale forskning siden ca. 1900 klart viser: mens det står nogenlunde fast, bl.a. takket være epigrafisk materiale, at hovedparten af Perikles-tidens embeder var aflønnede, er der vidt forskellige meninger om det 4. århundredes embedsmænd: at de ikke var aflønnede – at de var aflønnede – eller at de lodtrukne var aflønnede, de valgte ikke. Der er altså nok at tage fat på, ikke mindst fordi den sædvanlige hovedkilde, »Athenernes Statsforfatning«, rummer adskillige problemer, bl.a. sproglige.

Hvis det 5. århundredes embedsmænd normalt har fået løn og det 4. århundredes ikke, er det nærliggende at tænke sig ændringen indført ved de to »oligarkiske revolutioner« 411-10 og/eller 404-03. Mange vil ganske vist undre sig meget over, at en så oligarkisk forholdsregel har kunnet få lov at blive stående også efter demokratiets genindførelse i 403; men forundringen mindskes, dersom man godtager Mogens Herman Hansens formodning (jf. f.ex. min anmeldelse i dette tidsskrift bd. 78, s. 353-55) om, at det 4. århundredes athenske demokrati faktisk var betydelig mere moderat/»konservativt« end Perikles-tidens. Som forfatteren imidlertid bemærker s. 28: »the moderate form of fourth century democracy has yet to be documented«, og selv mener han at kunne påvise, at den suspendering af embedsmændenes aflønning, der faktisk gennemførtes på de to nævnte tidspunkter, ikke først og fremmest var ideologisk begrundet, men praktisk, nemlig i statens daværende finansielle vanskeligheder, og at man derfor snarest må regne med, at suspenderingen er ophævet, da forholdene var blevet roligere og finanserne bedre.

Afgørende bliver derfor, hvad det 4. århundredes egne kilder siger. Her inddrager forfatteren naturligvis Aristoteles, men desuden talerne og Xenofon, hvilket er lidt mere usædvanligt, og endelig forsøger han at bestemme embedsmændenes socio-økonomiske status, hvilket er en ny og vanskeligt håndterlig tilgangsvinkel. Hvad Aristoteles angår, omtaler »Politik« nok løn til embedsmænd som et demokratisk træk i bred almindelighed, men detailoplysningerne i »Athenernes Statsforfatning« går faktisk kun på folkeforsamling, råd og domstole samt enkelte af embedsmændene (kapp. 42 og 62), og heller ikke hos Demosthenes synes løn til embedsmænd at have nogen fremtrædende plads. Forfatteren tør dog ikke bygge noget på et sådant argumentum e silentio, bl.a. ud fra den